

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΕΝΟΤΗΤΕΣ 18-23 (ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ)

Από την άφιξη του Όθωνα (1833) έως την 3η Σεπτεμβρίου 1843 (ΕΝΟΤΗΤΑ 18)

Η εκλογή και η άφιξη του Όθωνα στην Ελλάδα

Ο [ ] πόλεμος που ξέσπασε στην Ελλάδα μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια έκανε τις Δυνάμεις να επέμβουν στα ελληνικά πράγματα, για να αποτρέψουν τη δημιουργία μιας εστίας αναταραχής στη νοτιοανατολική [ ], εξέλιξη που θα έβλαπτε τα συμφέροντά τους. Ορισαν, λοιπόν, [ ] της Ελλάδας τον [ ], τον 17χρονο γιο του βασιλιά της [ ] Λουδοβίκου Α'. Το πολίτευμα ορίστηκε να είναι [ ].

Η περίοδος της Αντιβασιλείας (1833-1835)

Επειδή ο Όθωνας ήταν ανήλικος, συμφωνήθηκε ότι την εξουσία θα ασκούσε, μέχρι την ενηλικίωσή του (1835), η [ ], μια επιτροπή από Βαυαρούς [ ] διορισμένους από τον πατέρα του Όθωνα. Η Ελλάδα διαιρέθηκε σε [ ] νομούς, ενώ η πρωτεύουσα μεταφέρθηκε το 1834 από το [ ] στην [ ], κίνηση που σκοπό είχε να τονίσει ότι το νέο κράτος ήταν [ ] της αρχαίας Ελλάδας. Ο στρατός βασίστηκε, αρχικά, στους περίπου 3.500 [ ] στρατιωτικούς που είχαν έρθει μαζί με τον Όθωνα στην Ελλάδα. Οι Έλληνες [ ] που δεν έγιναν δεκτοί στις ένοπλες δυνάμεις του κράτους έμειναν χωρίς κανέναν [ ] ζωής, με αποτέλεσμα τη μεγάλη [ ] τους. Αρκετοί από αυτούς στράφηκαν στη [ ].

Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα (1835-1843)

Μετά την ανάληψη της διακυβέρνησης από τον Όθωνα (Μάιος 1835), η κατάσταση δεν άλλαξε.

Η [ ] 1843

Η οικονομική κατάσταση των αγροτών [ ] και στην ύπαιθρο αναπτυσσόταν η ληστεία. Επιπλέον, η Ελλάδα αδυνατούσε να εξοφλήσει τα [ ] της, με αποτέλεσμα οι Δυνάμεις να επιβάλουν οικονομικό [ ] στη χώρα και [ ] των κρατικών δαπανών. Οι στρατιωτικοί, από τα πρώτα θύματα των περικοπών, στράφηκαν [ ] του Όθωνα. Έτσι, τη νύχτα της 2ης προς την 3η Σεπτεμβρίου 1843 δυνάμεις της φρουράς της Αθήνας και πολλοί πολίτες με επικεφαλής τον συνταγματάρχη [ ] και τον αγωνιστή του '21 [ ] συγκεντρώθηκαν έξω από τα ανάκτορα (σημερινή Βουλή) και απαίτησαν από τον Όθωνα να παραχωρήσει [ ] (σε ανάμνηση των γεγονότων ο χώρος ονομάστηκε αργότερα [ ]). Ο βασιλιάς, αν και αρχικά αρνήθηκε, υποχρεώθηκε τελικά να προκηρύξει εκλογές για [ ], που θα ψήφιζε σύνταγμα. Έτσι, τελείωσε η περίοδος της [ ] του Όθωνα.

Από την 3η Σεπτεμβρίου 1843 έως την έξωση του Όθωνα (1862) (ΕΝΟΤΗΤΑ 19)

Η καθιέρωση της συνταγματικής μοναρχίας

Η Εθνοσυνέλευση που συγκλήθηκε ύστερα από το κίνημα του 1843 ψήφισε λίγο μετά, το 1844, σύνταγμα με το οποίο θεσπίστηκε το πολίτευμα της [ ]. Τη νομοθετική εξουσία ασκούσαν από κοινού ο [ ], η [ ] (τα μέλη της διορίζονταν από τον [ ] και ήταν ισόβια) και η [ ] (τα μέλη της εκλέγονταν από το λαό). Η [ ] εξουσία ασκούσαν από τον βασιλιά μέσω υπουργών που ο ίδιος διόριζε και έπαυε, [ ] την έγκριση της Βουλής. Οι [ ] (δικαστική εξουσία) διορίζονταν και παύονταν από τον βασιλιά. Η καθιέρωση των κοινοβουλευτικών θεσμών αποτέλεσε, αναμφισβήτητα, μια [ ] εξέλιξη. Οι υπερεξουσίες του βασιλιά, ωστόσο, [ ] τον δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτεύματος.

Μεγάλη Ιδέα και αλτρωτισμός

Αυτή την εποχή διατυπώθηκε η θέση ότι, για να αναπτυχθεί η χώρα, θα έπρεπε πρώτα να [ ] τα ελληνικά σύνορα ώστε να περιλάβουν περιοχές με ελληνικούς πληθυσμούς που βρίσκονταν υπό [ ] - κυρίως οθωμανική- κυριαρχία. Ο Κωλέττης ήταν εκείνος που αναφερόμενος σε αυτή χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον όρο [ ] (ιδέα για την οποία [ ] να αγωνιστεί όλο το έθνος). Γρήγορα, η Μεγάλη Ιδέα έγινε αποδεκτή από την ελληνική κοινωνία, υιοθετήθηκε ως επίσημη κρατική [ ] και σφράγισε τη ζωή και την ιδεολογία του ελληνισμού μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του [ ]. Οι Έλληνες που ζούσαν στην Οθωμανική αυτοκρατορία ονομάστηκαν [ ] και η πολιτική που στόχευε στην ένταξη, τη δική τους και των εδαφών στα οποία κατοικούσαν, στο ελληνικό κράτος ονομάστηκε [ ].

Ο Κριμαϊκός πόλεμος (1854-1856) και ο ελληνισμός

Το 1854 ξέσπασε [ ] πόλεμος. Αγγλία και Γαλλία τάχθηκαν αμέσως στο πλευρό του σουλτάνου και ο πόλεμος μεταφέρθηκε στη ρωσική χερσόνησο της [ ] (Κριμαϊκός πόλεμος). Ο Όθωνας και πολλοί Έλληνες θεώρησαν ότι δινόταν στην Ελλάδα μια καλή ευκαιρία να [ ] τα σύνορά της. Έτσι, στις αρχές του 1854, Έλληνες στρατιωτικοί οργάνωσαν [ ] στη Θεσσαλία, στην Ήπειρο και στη [ ]. Σχεδόν αμέσως, [ ] και [ ] στρατεύματα κατέλαβαν τον [ ] (1854-1857) απαιτώντας από τον Όθωνα να τηρήσει η Ελλάδα αυστηρή [ ]. Τελικά, ο Κριμαϊκός πόλεμος έληξε με [ ] της Ρωσίας.

Στην Ελλάδα, τα τρία παλαιά κόμματα (αγγλικό, γαλλικό και ρωσικό) [ ] να υπάρχουν, καθώς, μετά τις εξελίξεις του Κριμαϊκού πολέμου, η ελληνική κοινή γνώμη έχασε την [ ] της και στις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις. Θετική εξέλιξη του Κριμαϊκού πολέμου υπήρξε και το ότι ο σουλτάνος, πιεζόμενος και από τις Δυνάμεις, προχώρησε σε [ ], γνωστές ως [ ] (1856), με στόχο τη διασφάλιση της [ ] όλων των υπηκόων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, ανεξάρτητα από [ ] ή [ ], πράγμα που επέτρεψε την περαιτέρω ανάπτυξης του ελληνισμού στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Η έξωση του Όθωνα (1862)

Η βαθμιαία αστικοποίηση της Ελλάδας είχε φέρει στο προσκήνιο μια νέα γενιά πολιτικών με [ ] ιδέες που εκτιμούσαν ότι ο Όθωνας δεν είχε πλέον τίποτα να [ ] στη χώρα. Έτσι, την περίοδο 1859-1862 το κοινωνικό ρεύμα εναντίον του Όθωνα [ ]. Στο Ναύπλιο ξέσπασε την 1^η Φεβρουαρίου 1862 [ ] (Ναυπλιακά), που, αν και δεν πέτυχε, έδειξε τη φθορά του καθεστώτος. Τελικά, στασίασε τον Οκτώβριο του 1862 και η [ ] της Αθήνας. Ο Όθωνας κηρύχθηκε [ ] και υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τη χώρα. Έφυγε για το Μόναχο, όπου και [ ] το 1867.

Από την έξωση του Όθωνα (1862) έως το κίνημα στο Γουδί (1909) (ΕΝΟΤΗΤΑ 20)

Ο Γεώργιος Α' βασιλιάς των Ελλήνων - Η ενσωμάτωση των Επτανήσων

Μετά την έξωση του Όθωνα, οι Δυνάμεις [ ] βασιλιά των Ελλήνων τον 18χρονο [ ] πρίγκιπα Γουλιέλμο-Γεώργιο [ ] με το όνομα Γεώργιος. Παράλληλα, η Αγγλία, πιεζόμενη σοβαρά από τους αγώνες των ριζοσπαστών Επτανησίων που αξίωναν [ ] με την Ελλάδα, πρόσφερε στον νέο βασιλιά τα [ ] (1863). Η επίσημη [ ] τους στο ελληνικό κράτος έγινε το [ ].

Το σύνταγμα του 1864

Όταν ο Γεώργιος έφτασε στην Ελλάδα (1863), είχε ήδη συγκληθεί Εθνοσυνέλευση με σκοπό την ψήφιση συντάγματος. Το νέο σύνταγμα του 1864 θεμελιωνόταν στη [ ] αρχή, δηλαδή αναγνώριζε τον λαό ως [ ] παράγοντα του πολιτεύματος. Ο βασιλιάς οριζόταν [ ] άρχοντας της πολιτείας. Έτσι, θεσπιζόταν το πολίτευμα της [ ]. Τη νομοθετική εξουσία θα ασκούσαν από [ ] ο βασιλιάς και η Βουλή. Η Γερουσία [ ] ως θεσμός αντιδημοκρατικός. Δικαίωμα ψήφου αναγνωριζόταν στους άνδρες που είχαν συμπληρώσει το [ ] έτος της ηλικίας τους. Η εκτελεστική εξουσία ασκούσαν από τον βασιλιά με τη συνεργασία υπουργών που διορίζε ο ίδιος. Η δικαστική εξουσία κηρύχθηκε [ ].

Εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις

Ο [ ] λειτουργούσε με προβλήματα. Με δεδομένο ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι δεν ήταν μόνιμοι, πολλοί πολίτες πίεζαν τους βουλευτές για να εξασφαλίσουν κάποιο [ ] στο δημόσιο. Καθώς δεν υπήρχαν συγκροτημένα κόμματα, οι βουλευτές, με τη σειρά τους, στήριζαν με την ψήφο τους στη Βουλή εκείνον τον πολιτικό αρχηγό που τους [ ] διορισμούς των οπαδών τους. Ο κυριότερος, ωστόσο, παράγοντας πολιτικής αστάθειας ήταν ο [ ], που, όταν διαφωνούσε με μια κυβέρνηση, δεν δίσταζε να την [ ]. Την αντίθεση του σε αυτή την πρακτική εξέφρασε ένας νέος πολιτικός, ο [ ], σε άρθρο του υπό τον χαρακτηριστικό τίτλο « [ ] » (1874). Σύμφωνα με τον Τρικούπη, ο βασιλιάς θα έπρεπε να διορίζει πρωθυπουργό μόνο εκείνον που είχε τη « [ ] » εμπιστοσύνη της Βουλής, δηλαδή την υποστήριξη της [ ] των βουλευτών. Αντιμέτωπος με αυτή την κριτική, ο Γεώργιος διόρισε, το 1875, τον επικριτή του Χαρίλαο Τρικούπη προσωρινό πρωθυπουργό για να πραγματοποιήσει εκλογές και αποδέχθηκε την [ ]. Έτσι άρχισε μια νέα φάση στην πολιτική ζωή της Ελλάδας.

Ο δικομματισμός

Η καθιέρωση της αρχής της δεδηλωμένης οδήγησε τα μικρά κόμματα, που δεν μπορούσαν, πλέον, να παίζουν αυτόνομα κάποιο σημαντικό ρόλο, είτε στην εξαφάνιση είτε στην ενσωμάτωση σε μεγαλύτερα κόμματα. Αυτό ονομάστηκε [redacted]. Δύο είναι τα μεγάλα κόμματα της εποχής αυτής, με επικεφαλής, το ένα τον Χαρίλαο Τρικούπη και το άλλο τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη.

Η πορεία προς την οικονομική και εθνική κρίση

Προκειμένου να δημιουργήσει ένα κράτος [redacted] και οικονομικά αναπτυγμένο ο Τρικούπης προχώρησε στην κατασκευή μεγάλων [redacted] [redacted] (σιδηροδρομικό δίκτυο, οδοποιία, διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου κ.ά.) που θα στήριζαν την οικονομική ανάπτυξη, στην ανασυγκρότηση των [redacted] δυνάμεων, στην [redacted] της δημόσιας διοίκησης. Για να πετύχει τα παραπάνω, ο Τρικούπης επέβαλε βαρύτερη [redacted] και σύναψε μεγάλα [redacted] με τράπεζες του εξωτερικού. Η αδυναμία όμως της Ελλάδας να ανταποκριθεί στη συνέχεια στις οικονομικές της [redacted] οδήγησε τον Χ. Τρικούπη στην απόφαση να κηρύξει, το [redacted], τη χώρα υπό [redacted]. Στις εκλογές που έγιναν το 1895 ο Τρικούπης δεν εκλέχτηκε ούτε βουλευτής. Το 1896 ξέσπασε επανάσταση στην Κρήτη. Ο νέος πρωθυπουργός Θ. Δηλιγιάννης πιεζόμενος από την κοινή γνώμη, που εμπνεόταν από τη Μεγάλη Ιδέα, έστειλε [redacted] στην Κρήτη (Φεβρουάριος 1897).

Ο πόλεμος του 1897 και οι πολιτικές εξελίξεις έως το 1908

Σχεδόν αμέσως άρχισε στη Θεσσαλία [redacted] πόλεμος στον οποίο ο ελληνικός στρατός, με αρχιστράτηγο τον διάδοχο Κωνσταντίνο, [redacted]. Μάλιστα, οι οθωμανικές δυνάμεις έφτασαν ως τη [redacted] και σταμάτησαν τις επιχειρήσεις εκκενώνοντας τη Θεσσαλία μόνο αφού ο σουλτάνος έλαβε διαβεβαίωση από τις [redacted] ότι η Ελλάδα θα πλήρωνε [redacted] πολεμική [redacted]. Προκειμένου να πληρώσει την αποζημίωση, η Ελλάδα αναγκάστηκε να πάρει νέο [redacted]. Επιπλέον, οι Δυνάμεις, για να διασφαλίσουν ότι η Ελλάδα θα αποπληρώσει τα χρέη της, υποχρέωσαν τη χώρα να δεχτεί μια επιτροπή [redacted] [redacted] (ΔΟΕ), η οποία ανέλαβε τη διαχείριση των κυριότερων ελληνικών δημοσίων [redacted].

Μετά την ήττα του 1897, η λαϊκή δυσαρέσκεια εναντίον των πολιτικών και των Ανακτόρων συνεχώς μεγάλωνε. Οι συνεχείς παρεμβάσεις, τόσο του βασιλιά Γεώργιου όσο και άλλων μελών της βασιλικής οικογένειας, στην πολιτική ζωή και στη λειτουργία των ενόπλων δυνάμεων ήταν ένας από τους κύριους παράγοντες που οδήγησαν στην εκδήλωση, το 1909, στρατιωτικού [redacted] στο [redacted].

Το κρητικό ζήτημα (1821-1905) (ΕΝΟΤΗΤΑ 21)

Η επανάσταση του 1821 στην Κρήτη καταπνίγηκε από δυνάμεις του ηγεμόνα της Αιγύπτου, που κράτησε υπό τον έλεγχο του το νησί έως το 1840. Τότε η Κρήτη τέθηκε ξανά υπό οθωμανική διοίκηση.

Οι προσπάθειες των Ελλήνων της Κρήτης, των ελεύθερων Ελλήνων και του ελληνικού κράτους για ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, καθώς και η εμπλοκή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και των Δυνάμεων σ' αυτές ονομάστηκαν [redacted].

Στα 1866-1869 ξέσπασε η *μεγάλη κρητική επανάσταση*, που, παρά τις αρχικές επιτυχίες της, [redacted]. Ιδιαίτερη στιγμή της υπήρξε η [redacted] μιας ομάδας επαναστατών στη μονή [redacted], γεγονός που ονομάστηκε [redacted] της μονής Αρκαδίου και που προκάλεσε [redacted] τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη. Νέα επανάσταση στα 1896-1897 εξελίχθηκε, όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, σε [redacted] πόλεμο, στον οποίο η Ελλάδα [redacted].

Μετά από παρέμβαση των Δυνάμεων, όμως, ο σουλτάνος αναγνώρισε τη δημιουργία της [redacted] *Κρητικής Πολιτείας* με ύπατο αρμοστή ([redacted] [redacted]) τον πρίγκιπα Γεώργιο, δευτερότοκο γιο του βασιλιά της Ελλάδας Γεώργιου. Υπουργός [redacted] της Κρητικής Πολιτείας διορίστηκε ένας νέος πολιτικός, ο [redacted].

Η ολιγωρία, ωστόσο, του ύπατου αρμοστή στο ζήτημα της ένωσης με την Ελλάδα προκάλεσε την έκρηξη το 1905 νέας επανάστασης στο Θέρισσο των Χανίων με [redacted] τους Ελευθέριο Βενιζέλο, Κωνσταντίνο Φούμη και Κωνσταντίνο Μάνο, οι οποίοι κήρυξαν την [redacted] της Κρήτης με την Ελλάδα. Η άμεση, ωστόσο, ανάμειξη των Δυνάμεων, που επιθυμούσαν τη διατήρηση των [redacted] στην περιοχή, απέτρεψε την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Τα Βαλκάνια των αλληλοσυγκρουόμενων εθνικών επιδιώξεων (ΕΝΟΤΗΤΑ 22)

Η ενσωμάτωση της Θεσσαλίας και της Άρτας στην Ελλάδα (1881)

Μετά από ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις, η [redacted] (εκτός από την περιοχή της Ελασσόνας) και η επαρχία της [redacted] ενσωματώθηκαν στο ελληνικό κράτος το [redacted].

Μακεδονικό ζήτημα και μακεδονικός αγώνας

Ο αγώνας για τον έλεγχο της [redacted], που ήταν τότε τμήμα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, ονομάστηκε [redacted]. Έλληνες, Βούλγαροι και Σέρβοι διεκδίκησαν, με βάση τις δικές τους εθνικές επιδιώξεις ο καθένας, την ενσωμάτωση ολόκληρης ή ενός τμήματος της Μακεδονίας. Η σύγκρουση εκδηλώθηκε αρχικά ως αγώνας για τον έλεγχο της εκπαίδευσης και της θρησκευτικής συνείδησης των κατοίκων. Σύντομα, όμως, πήρε ένοπλη μορφή. Γύρω στα 1898 οργανώθηκαν στη Μακεδονία ένοπλες ομάδες Βουλγάρων, που έμειναν γνωστοί ως «[redacted]». Παράλληλα, άρχισε και η ενεργή, αν και ανεπίσημη, ελληνική [redacted]. Στα 1896-1897 έφτασαν στη Μακεδονία οι πρώτες ελληνικές [redacted] ομάδες και άρχισαν να εμπλέκονται σε [redacted] με ομάδες κομιτατζήδων. Από τις αρχές του 1904 άρχισαν να φτάνουν στη Μακεδονία Έλληνες [redacted], ενώ στις συγκρούσεις εμπλέκονταν πλέον και [redacted] στρατεύματα. Από τους Έλληνες που πήραν μέρος στον μακεδονικό αγώνα, ξεχωριστή μορφή υπήρξε ο [redacted], που άφησε την τελευταία του πνοή στη Μακεδονία.

Το κίνημα των Νεοτούρκων (1908)

Ενώ αυτά συνέβαιναν στη Μακεδονία, τα όλο και πιο έκδηλα συμπτώματα παρακμής της Οθωμανικής αυτοκρατορίας ώθησαν Τούρκους [redacted], [redacted] και [redacted] στην ίδρυση της οργάνωσης *Ένωση και Πρόοδος*, με στόχο την αντίδραση στην παραπάνω κατάσταση. Τα μέλη της έγιναν γνωστά ως [redacted], ονομασία που δείχνει ότι προέτασαν την [redacted] τους ταυτότητα κι όχι τη θρησκευτική (μουσουλμανική). Το καλοκαίρι του 1908 ξέσπασε στη Θεσσαλονίκη το [redacted] των *Νεοτούρκων*, που με τις φιλελεύθερες εξαγγελίες του προκάλεσε, αρχικά, τη [redacted] των βαλκανικών λαών. Οι Νεότουρκοι υποχρέωσαν τον σουλτάνο να παραχωρήσει [redacted]. Παράλληλα, δόθηκε αμνηστία στους ένοπλους Έλληνες και Βούλγαρους και έτσι έλαβε τέλος ο μακεδονικός αγώνας.

Η ελληνική οικονομία και κοινωνία κατά τον 19ο αιώνα (ΕΝΟΤΗΤΑ 23)

Ο αγροτικός τομέας δέσποζε στην ελληνική οικονομία. Μεγάλο τμήμα των καλλιεργήσιμων εκτάσεων, περίπου 5.000.000 στρέμματα, αποτελούσαν οι [redacted] (ή εθνικά κτήματα), δηλαδή εκτάσεις γης που ήταν προεπαναστατικά οθωμανικές ιδιοκτησίες και πέρασαν μετά την επανάσταση σε ελληνικό έλεγχο. Το ελληνικό κράτος, όμως, δεν τόλμησε, τουλάχιστον αρχικά, ούτε να [redacted] δωρεάν τις εθνικές γαίες στους αγρότες, που τις καλλιεργούσαν και τις διεκδικούσαν, ούτε να τις [redacted], όπως ζητούσαν οι πρόκριτοι. Καθώς το θέμα παρέμενε για πολλά χρόνια σε [redacted], μεγάλο μέρος τους καταπατήθηκε και μετατράπηκε σε [redacted]. Στα 1871 ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνδούρος [redacted] όσες εθνικές γαίες είχαν απομείνει.

Μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας (1881) προέκυψε το πρόβλημα των [redacted], δηλαδή των μεγάλων κτημάτων που ανήκαν έως τότε σε Τούρκους γαιοκτήμονες και καλλιεργούνταν από *κολίγους* ([redacted] Έλληνες αγρότες). Οι κολίγοι θεώρησαν ότι η γη θα μοιραζόταν σε αυτούς. Όμως, καθώς η Ελλάδα είχε δεσμευτεί με διεθνή συνθήκη να σεβαστεί τα περιουσιακά δικαιώματα των Τούρκων ιδιοκτητών, τα τσιφλίκια [redacted] από τους Τούρκους κατόχους τους σε Έλληνες [redacted].

Το εμπόριο, ιδίως το εξωτερικό, είχε μεγάλη βαρύτητα. Εξάγονταν κυρίως σταφίδες, λάδι και άλλα αγροτικά προϊόντα. Η ναυτιλία υπήρξε ο κύριος μοχλός οικονομικής ανάπτυξης. Η βιομηχανία αναπτύχθηκε στην Ελλάδα με αργούς ρυθμούς. Κύριοι λόγοι γι' αυτό ήταν η έλλειψη κεφαλαίων, η μικρή αγορά, η έλλειψη πρώτων υλών και καυσίμων, η χρόνια έλλειψη εργατικών χεριών και η πίεση των φτηνών εισαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων. Η ελληνική κοινωνία χαρακτηριζόταν από αργή αλλά συνεχή μεταβολή. Οι [redacted] αποτελούσαν τη συντριπτική πλειονότητα. Οι περισσότεροι ήταν μικροϊδιοκτήτες και εργάζονταν με τις οικογένειές τους. Ιδιαίτερη περίπτωση ήταν οι ακτήμονες κολίγοι της Θεσσαλίας που μετά την ενσωμάτωση των περιοχών τους στην Ελλάδα έχασαν πολλά από τα δικαιώματά τους καθώς οι Έλληνες τσιφλικούχοι μπορούσαν να τους διώξουν ανά πάσα στιγμή από τη γη τους.

Τα [redacted] [redacted] - οι επιχειρηματίες που ασχολούνταν με το εμπόριο, τη ναυτιλία, τις τραπεζικές εργασίες, τη βιομηχανία και οι δημόσιοι υπάλληλοι - έπαιζαν ρόλο [redacted] και ενίσχυαν συνεχώς την παρουσία τους.

Οι [redacted], σε μεγάλο βαθμό γυναίκες και παιδιά, εμφανίστηκαν στην ελληνική κοινωνία αργά, λόγω της καθυστερημένης εκβιομηχάνισης, και ζούσαν σε [redacted] συνθήκες. Το **εργατικό κίνημα** έκανε μόλις τα πρώτα βήματά του αυτή την εποχή. Κατά τη δεκαετία του 1870 σημειώθηκαν οι πρώτες εργατικές απεργίες και κυκλοφόρησαν εφημερίδες και έντυπα που υπερασπίζονταν τα [redacted] των εργατών. Το 1891 γιορτάστηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η [redacted] [redacted] στο Παναθηναϊκό στάδιο.

